

«ОСНОВИ ТЕОРІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ» – БАЗОВА ДИСЦИПЛІНА ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

М. М. Линець

Львівський державний інститут фізичної культури

*Той, хто захоплюється практикою
без теорії, уподібнюється шкіперу, який
ступає на корабель без керма і компаса.
Він ніколи не буде впевнений, куди пливе.*

ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ

У кінці XIX – на початку XX століть у природничих та гуманітарних галузях було нагромаджено значну кількість знань щодо гармонійного розвитку людини. Важливе місце у формуванні гармонійно розвинутої людини надавалось її різнобічному фізичному розвитку. Проте кожна наукова дисципліна розглядала проблему формування різнобічно розвинутої людини зі своїх позицій. Без узагальнення цих знань у рамках дисципліни, яка б складала єдину теоретико-методологічну і методичну основу формування фізично досконалої людини, неможливо було розробити ефективну систему її фізичного вдосконалення. Зрозуміти необхідність такої дисципліни допоможе вислів академіка А. Д. Сперанського стосовно теорії медицини: «Медицина протягом усієї своєї історії обґрунтувала свої лікувальні підходи, виходячи переважно із емпіричних даних і часткових узагальнень. На цьому шляху її часто очікували невдачі і розчарування. Щоб вийти на широкий простір наукових пошуків, необхідні були не окремі медичні теорії, що стосувалися прикладних її напрямів. Необхідно було розробити теорію медицини, яка була б здатна охопити основні закономірності життєдіяльності організму і у відповідності з цим створити на науковій основі раціональні методи профілактики і лікування» (Правда, 23. 10. 1957). Проводячи аналогію з думкою академіка А. Д. Сперанського стосовно теорії медицини можна прийти до висновку, що і в галузі фізичної культури, поряд з її прикладними напрямками (олімпійський та професійний спорт; фізичне виховання; фізична реабілітація та інші), повинна існувати наукова дисципліна, яка б являла собою теоретико-методологічну і методичну основу фізичної культури як соціального та педагогічного явища.

До честі фахівців, що стояли біля джерел формування вітчизняної школи вищої фізкультурної освіти в її фундамент були закладені не тільки дисципліни прикладного характеру, а й такі, що гарантували широкий професійний світогляд. Провідною серед цих дисциплін була «Теорія і методика фізичного виховання», яка складалася з загальних основ і прикладних напрямів (фізичне виховання людей різного віку, виробнича фізична культура, спорт тощо). Це сприяло створенню кафедри теорії і методики фізичного виховання, розробці навчальних посібників та підручників (1, 6, 11, 12 та інші). Проте поглиблене розроблення предметної і суміжної проблематики теорії і методики фізичного виховання показало очевидні протиріччя між чіткими межами її предмету і потребами фізичної культури взагалі. Іншими словами, теорія і методика фізичного виховання цілком ґрунтовно і повно відображає саме фізичне виховання, що є важливим, але далеко не єдиним напрямом функціонування фізичної культури у суспільстві. Потреби фізкультурної практики і необхідність цілісного її осмислення висунули необхідність формування більш інтегративного комплексу знань, який логічно об'єднав би найбільш загальні закономірності функціонування і розвитку фізичної культури. Такою дисципліною стала «Теорія фізичної культури», розроблення якої було, в основному, закінчене у 80-х роках (2—5, 7—10, 13 та інші). Останнє знайшло логічне відображення у навчальному плані за спеціальністю 210 000, галузь — «Фізичне виховання і спорт», кваліфікація — бакалавр. На жаль, не встигли інститути зробити перший випуск фахівців за цим навчальним планом, як з'явилася тимчасова (до 1 вересня 1997 р.) «Освітньо-професійна програма вищої освіти за професійним спрямуванням — фізичне виховання і спорт» (Київ — 1994). Без сумніву, вона є досить суттєвим кроком на шляху вдосконалення фізкультурної освіти в Україні. Проте викликає подив, що у цій Програмі відсутня така узагальнююча дисципліна як «Теорія фізичної культури». Це очевидний крок назад, оскільки в спеціальних навчальних закладах не передбачається вивчення загальних закономірностей функціонування фізичної культури у суспільстві, її засобів, методів, основ методики навчання руховим діям, розвиткові рухових якостей тощо. Частково цей матеріал включено до змісту прикладної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання». Зрозуміло, що його викладання буде здійснюватися з позиції саме цієї дисципліни. Викладання інших прикладних дисциплін (Олімпійський спорт; Професійний спорт; Теорія та методика викладання обраного виду

спорту; Організація та методика масової фізичної культури; Фізична реабілітація) буде стикатися з певними труднощами, оскільки студенти не будуть мати достатніх базових знань із загальних основ теорії фізичної культури.

Виходячи з цього, було б доцільним включати до змісту фізкультурної освіти базову дисципліну «Основи теорії фізичної культури».

ЛІТЕРАТУРА

- 1) Белинович В. В. Основы методики физической культуры. – М.: Физкультура и спорт, 1939.– 220 с. 2) Введение в теорию физической культуры: Учеб. пособие для ин-тов физической культуры. /Под ред. Л. П. Матвеева.– М.: Физкультура и спорт, 1983.– 128 с. 3) Выдрин В. М. Физическая культура и ее теория // Теория и практика физической культуры, 1986, № 5, с. 24. 4) Евстафьев Б. В. О сущности физической культуры к ее компонентном составе // Теория и практика физической культуры, 1980, № 6, с. 45. 5) Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры: Учеб. для ин-тов физической культуры: Учеб. для ин-тов физической культуры.– М.: Физкультура и спорт, 1991.– 543 с. 6) Основи теорії і методики фізичного виховання: Навч. посібник для студентів фак. фізичного виховання педагогічних вузів /За ред. М. Є. Догадіна.– К.: Радянська школа, 1967.– 288 с. 7) Очерки по теории физической культуры: Труды ученых соц. стран. Сост. и общ. ред. Матвеев Л. П.– М.: Физкультура и спорт, 1984.– 248 с. 8) Пономарев Н. И. Еще раз о теории физической культуры // Теория и практика физической культуры, 1985, № 6, с. 46. 9) Сичивица О. М. Интеграция знания и развития науки о физической культуре и спорте // Теория и практика физической культуры, 1987, № 4, с. 27. 10) Столяров В. И. К вопросу о теории физической культуры (методологический анализ) // Теория и практика физической культуры, 1985, № 7, с. 45. 11) Теория физического воспитания: Учебн. пособие для ИФК /Под общ. ред. А. Д. Новикова, Л. П. Матвеева.– М.: Физкультура и спорт, 1959.– 390 с. 12) Теория и методика физического воспитания: Учебн. для ИФК. /Под общ. ред. Л. П. Матвеева и А. Д. Новикова. Изд. 2-е, испр. и доп. (В 2-х томах). – М.: Физкультура и спорт, 1976.– Т. I. – 3—4 с. Т. II. – 256 с. 13) Теория физической культуры: Программа для ин-тов физической культуры.– М., 1980.– 48 с.